

COMUNICAT TÈCNIC CT-02/2020

Organitzacions sense ànim de lucre (OSALs)

Andorra la Vella, 10 de febrer del 2020

Distingits/des senyors/es,

Les organitzacions sense ànim de lucre (d'ara en endavant, OSAL), són, d'acord amb la definició establerta pel Grup d'Acció Financera Internacional (GAFI), i com també recull l'article 3.19 de la Llei 14/2017, del 22 de juny, de prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme (d'ara en endavant, Llei 14/2017), introduït per la Llei 21/2019, del 28 de novembre, de modificació de la Llei 14/2017, totes aquelles persones o estructures jurídiques o organitzacions, incloent-hi associacions i fundacions, que principalment es dediquen a la recaptació o el desemborsament de fons per a fins com ara propòsits caritatius, religiosos, culturals, educatius, socials o fraternals, o per a la realització d'altres tipus de bones obres.

Aquestes organitzacions juguen un rol essencial en l'economia mundial i en moltes economies nacionals i sistemes socials. Els seus esforços complementen les accions governamentals i empresarials en matèria de provisió de serveis i necessitats essencials a persones sense recursos de tot el món. En aquest sentit, el GAFI també ha reconegut la importància vital d'aquestes OSAL, així com la dificultat de facilitar assistència a aquells que ho necessiten, freqüentment quan es troben en àrees i zones de conflicte.

Així doncs, en el marc de la campanya global que existeix contra el finançament del terrorisme, segons indica el GAFI, els terroristes o organitzacions terroristes utilitzen o abusen d'OSAL per moure fons, obtenir suport logístic, captar terroristes o donar qualsevol altre tipus de suport a organitzacions terroristes, terroristes o les seves operacions.

Aquest abús d'algunes OSAL en el context internacional no únicament facilita les activitats terroristes, sinó que també perjudica la confiança dels donants i la reputació i integritat de la majoria de les OSAL.

És per això que el GAFI considera que la protecció de les OSAL en relació amb el finançament del terrorisme és un component crític de la lluita global contra el terrorisme i el seu finançament, i també, un element necessari per protegir i preservar la integritat i reputació de les OSAL i la confiança dels seus donants.

En el marc d'aquestes tasques de protecció, les OSAL han d'aplicar un enfocament basat en el risc per tal de detectar i mitigar aquell al que puguin estar exposades.

Per això, cal tenir present que els factors que contribueixen a que el risc sigui més elevat són, entre altres, els següents:

1. En relació a la zona d'actuació de les OSAL, les que operen en el context internacional, i, particularment, en zones de conflicte (per exemple, zones o àrees pròximes a emplaçaments on existeix una amenaça terrorista activa) presenten un risc més alt i han de ser més curoses en la utilització dels fons que puguin enviar a l'exterior.
2. Pel que fa al tipus d'activitats de les OSAL, aquelles que realitzen activitats relacionades amb serveis socials, educació, sanitat o cooperació internacional presenten més risc que els que desenvolupen un altre tipus d'activitat.

En aquest context, i en col·laboració amb el sector, el Principat d'Andorra va identificar i avaluar, l'any 2016, en el marc de la realització de l'Estudi de Risc Nacional (ERN o NRA, per les seves sigles en anglès) els riscos als quals es troba exposat el sector de les OSAL a Andorra, amb la finalitat de facilitar una prevenció i un control necessari i establir mecanismes de lluita més efectius. Es preveu que l'actual revisió de l'NRA del 2020 actualitzi aquestes conclusions.

1. Principals conclusions de l'avaluació del risc nacional associat a les OSAL

En el context andorrà, el risc de finançament de terrorisme associat a les OSAL és, amb caràcter general, moderat, tenint en compte les següents conclusions assolides en el marc de la realització de la primera edició de l'NRA:

- Fins a la data de l'estudi, al Principat d'Andorra, no s'han registrat casos de finançament del terrorisme en els quals hi hagi cap OSAL involucrada de forma directa o indirecta.
- L'estructura i activitat del sector dels OSAL presenta un perfil de risc moderat/baix donat que:
 - Predominen les associacions i fundacions dedicades a activitats "lúdiques" com poden ser els esports, lleure, art, cultura, defensa o representació d'interessos, en lloc d'activitats de "serveis" com podrien ser serveis socials, educatius, sanitaris, cooperació internacional, etc.
 - L'àmbit d'actuació de la major part de les OSAL sol ser el nacional en lloc de l'internacional.
 - Les OSAL que operen de forma internacional tenen un volum d'activitat limitat.

No obstant això, totes les OSAL del Principat d'Andorra han de tenir present el risc al que estan exposades, extreure les precaucions i prendre totes les mesures que siguin necessàries per tal de mitigar-los.

2. Principals mètodes utilitzats per abusar de les OSAL

De conformitat amb els estudis de tipologies realitzats pel GAFI i altres organismes, els principals mètodes o risc d'abús que poden patir les OSAL són, entre altres, els següents:

1. Desviament de fons

Una part o la totalitat dels fons obtinguts de forma caritativa podrien ser desviats a persones, activitats o organitzacions amb possibles vinculacions amb el terrorisme. Aquest desviament el poden portar a terme tant personal de la pròpia OSAL com persones externes (exemple: recaptadors de fons o entitats col·laboradores).

En aquest context, és fonamental que la utilització dels fons obtinguts estigui monitoritzada, amb la finalitat de poder determinar de manera clara la seva traçabilitat i que, efectivament, s'han utilitzat per a les finalitats previstes. Això és particularment rellevant quan els fons obtinguts són enviats a zones de conflicte.

2. Afiliacions amb altres entitats vinculades amb el terrorisme

L'OSAL, o el seu personal col·laborador, podria tenir vincles amb activitats o organitzacions terroristes, col·laborar, donar suport o promoure el terrorisme.

3. Suport a activitats diferents a les del seu objecte social

Tot i que el seu objecte social o col·lectiu beneficiari són legítims, l'entitat acaba donant suport o promou activitats relacionades amb el terrorisme (exemple: entitats religioses o educatives amb un clar missatge a favor del terrorisme).

4. Suport en el reclutament de terroristes

Els recursos de l'entitat poden ser utilitzats per organitzar reunions o activitats que donen suport al terrorisme, reclutar i formar persones amb la finalitat de preparar atacs terroristes, donar suport financer a familiars d'aquestes persones, publicar material que evoca el terrorisme, etc.

5. Representació falsa

Sota l'aparença d'una entitat legítima o utilitzant la identitat d'una tercera entitat, s'obtenen recursos o es porten a terme activitats que donen suport o promouen el terrorisme.

3. Indicadors de risc

A continuació s'enumeren una sèrie d'indicadors de risc que, de manera separada o conjunta, podrien ser susceptibles de comportar finançament de terrorisme.

Aquest llistat és enunciatiu i no limitatiu:

Indicadors relacionats amb les donacions

1. Elevades donacions d'entitats o societats estrangeres al compte d'una OSAL, especialment quan no existeix una clara vinculació entre les entitats.
2. El nombre de petits dipòsits o transferències al compte d'una OSAL s'ha incrementat sense causes que ho justifiquin.
3. Donacions relativament elevades i d'importos no adequadament justificats, especialment si es fan en diners en efectiu.
4. Múltiples dipòsits en efectiu en un compte personal descrits com a "donacions" o "contribucions a l'ajuda humanitària" o similars.
5. Múltiples dipòsits en efectiu acompanyats d'instruccions per a ser transferits a una persona o entitat ubicada en una jurisdicció d'alt risc.
6. Un elevat percentatge de donacions/fons a una OSAL tenen el seu origen o destí en tercers països que no es corresponen amb la ubicació financera del donant.
7. Donacions d'import elevat a una OSAL realitzades per persones fictícies o per persones que demanen voler romandre en l'anonimat.
8. Una persona rep donacions en un compte bancari previst per rebre donacions caritatives i transfereix diners a organitzacions que han estat vinculades al finançament del terrorisme.
9. Donacions a OSAL previstes únicament per una quantitat reduïda de beneficiaris.
10. Dipòsits utilitzant una combinació atípica d'instruments monetaris per una activitat legítima.
11. OSAL que, en principi, no es dediquen a l'ajuda humanitària però envien diners a zones de conflicte o jurisdiccions d'alt risc.
12. OSAL que no poden justificar l'origen de les donacions rebudes.
13. OSAL que no poden justificar degudament l'aplicació de les donacions rebudes.

Indicadors relacionats amb les transaccions

14. Despeses o operacions de les OSAL que no semblen estar relacionades amb la seva activitat declarada.
15. Utilització d'OSAL per vendre béns.
16. El pagament dels béns adquirits per una OSAL és realitzat a una tercera persona i no a l'importador o proveïdor.
17. Les despeses que hauria de tenir una OSAL no són proporcionades amb les seves activitats.

18. Operacions realitzades en comptes d'OSAL que són inconsistents amb el patró i el volum de l'organització.
19. Operacions caracteritzades per elevats fluxos en períodes de temps curts i involucrant diverses OSAL que tenen vincles no justificats (per exemple, mateixa direcció).
20. Transferències de la majoria dels fons recol·lectats a àrees geogràfiques habitualment considerades/utilitzades per activitats o iniciatives relacionades amb el finançament del terrorisme.
21. Persones que dipositen fons en diversos comptes (dels que són titulars/autoritzats) i demanen que els fons siguin transferits a ells mateixos a l'estranger amb la finalitat de ser donats.
22. Reiterades contribucions en diners en efectiu a comptes d'OSAL que són immediatament transferides a altres comptes de persones físiques o jurídiques.
23. Els fons de les OSAL estan dipositats als comptes personals de persones físiques.
24. Els comptes que ostenten les OSAL s'utilitzen tant per a finalitats privades o particulars dels seus membres com per a les pròpies activitats de l'OSAL.
25. Les OSAL structuren operacions per tal de no sobrepassar els llimars d'identificació o comunicació que estableix la llei o evitar sospites.
26. Les transferències o moviments de fons que sol·liciten les OSAL estan vagament justificats.
27. Persones o entitats vinculades amb el terrorisme transfereixen fons a comptes oberts en nom de l'OSAL o els seus membres.

Indicadors relacionats amb la gestió

28. Canvis freqüents en les persones autoritzades o apoderades de les OSAL.
29. Canvis freqüents en el nom d'una mateixa OSAL.
30. Recepció de fons procedents d'altres OSAL recentment constituïdes.
31. Apropiació indeguda de fons (exemple: els fons es retiren dels comptes bancaris abans de ser utilitzats en les activitats socials de les OSAL).
32. Publicitat falsa o inexistent d'una OSAL.
33. OSAL que no estan registrades en països on existeix l'obligació legal d'estar registrat.
34. Opacitat en la gestió i presa de decisions.
35. Utilització de documentació falsa per part dels representants d'OSAL.

36. Els representants o membres d'OSAL viatgen freqüentment a zones de conflicte o jurisdiccions d'alt risc.

37. Els representants o membres d'OSAL estan relacionats amb el terrorisme o el seu finançament.

És recomanable la lectura d'aquests indicadors de risc en conjunció amb el document de tipologies de finançament del terrorisme publicat per la UIFAND el desembre del 2018, ja que certs indicadors d'aquest document també concerneixen al sector de les OSAL.

4. Mesures a aplicar per les OSAL

1) Mesures relatives a la prevenció i lluita contra el finançament del terrorisme

La disposició addicional primera de la Llei 14/2017, modificada per la Llei 21/2019, estableix que:

*"1. La Junta Directiva, el protectorat, el patronat o l'òrgan de representació pertinent que gestioni els interessos de l'organització i el seu personal amb responsabilitats de gestió **han de vetllar perquè aquestes organitzacions no siguin utilitzades per al blanqueig de diners o valors i/o per canalitzar fons o recursos a les persones i entitats vinculades a grups o organitzacions terroristes, d'acord amb el que està previst en la normativa reguladora de la prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme.***

*A aquest efecte, **totes les organitzacions han de conservar durant deu anys registres amb la identitat de totes les persones que rebin fons o recursos de l'organització, així com, en el cas d'associacions, els llibres de registre a què es refereix l'article 28 de la Llei qualificada d'associacions. Aquests llibres i registres han d'estar a disposició dels òrgans administratius o judicials amb competències en l'àmbit de la prevenció i la lluita contra el blanqueig de diners o valors, el terrorisme i el seu finançament, així com dels responsables del Registre d'Associacions, quan correspongui.***

Així doncs, a banda dels llibres registre ja previstos en la legislació vigent en matèria d'associacions i fundacions, la Llei 14/2017 només estableix una acció concreta, d'obligat compliment, per a que les OSAL no siguin utilitzades per canalitzar fons o recursos a les persones i entitats vinculades a grups o organitzacions terroristes, la qual consisteix en disposar del llibre registre de beneficiaris de fons o recursos.

Tot i això, existeixen un seguit d'actuacions addicionals o de bones pràctiques que les OSAL poden dur a terme, per tal de complir amb el requeriment legal de vetllar per a no ser utilitzades per finalitats terroristes, tals com:

1. Identificar i comprovar la identitat de totes les persones que rebin fons o recursos de l'entitat, així com també conservar durant deu anys aquests registres.
2. Implementar procediments per garantir la idoneïtat professional i ètica dels membres dels òrgans de govern i altres càrrecs de responsabilitat dins l'entitat (directius, apoderats, etc.) i la seva elecció o cessament.
3. Conservar registres o actes de les decisions que es prenen en els òrgans de govern,

4. Assignar al personal amb responsabilitat dins de l'entitat la funció de vetllar per tal de que aquesta no sigui utilitzada per al blanqueig de capitals o finançament del terrorisme (per exemple, canalitzar fons o recursos a persones o entitats vinculats amb grups o organitzacions terroristes).

En aquest sentit, s'han d'establir procediments a l'objecte de, com a mínim:

- a) verificar que s'abstenen de realitzar activitats diferents al seu objecte social o col·lectiu beneficiari,
 - b) verificar que hi ha criteris clars de selecció de projectes o activitats a realitzar,
 - c) verificar que s'analitzen i valoren els riscos intrínsecs dels diferents projectes o activitats que poden desenvolupar,
 - d) garantir l'aplicació adequada dels seus fons i recursos,
 - e) seleccionar i conèixer les contraparts amb les que actuen amb la finalitat de verificar la seva honorabilitat i determinar que no estan relacionades amb el blanqueig de capitals i finançament del terrorisme,
 - f) conèixer i controlar l'activitat dels que operen en nom de l'entitat.
5. Aplicar controls efectius per garantir el compliment de les seves funcions tenint en compte el risc que s'identifiqui en les seves activitats en termes de blanqueig de diners i finançament del terrorisme, intensificant el control sobre les activitats o projectes que presenten un risc més alt.

Adicionalment a aquestes imprescindibles actuacions, és recomanable la lectura de la nota informativa adreçada al sector de les organitzacions sense ànim de lucre, publicada per la UIFAND el juliol del 2019, la qual inclou algunes de les idees anteriorment descrites i les desenvolupa, així com afegeix altres qüestions que poden ser igualment d'interès per als integrants del sector de les OSAL.

2) Mesures relatives al subministrament de la informació del beneficiari efectiu

Les associacions i fundacions han de portar un llibre registre dels seus beneficiaris efectius i proporcionar-ho als seus respectius Registres. Aquest llibre registre ha de contenir, com a mínim, les dades següents:

- Nom i cognoms;
- Data de naixement;
- Nacionalitat i país de residència del beneficiari efectiu;
- Naturalesa i abast de la participació real.

Per a més informació sobre el llibre registre de beneficiaris efectius, consultar l'article 28 bis de la Llei qualificada d'associacions, de 29 de desembre de 2000, i l'article 22 de la Llei 11/2008, del 12 de juny, de fundacions.

A mode d'ajuda per determinar la figura del beneficiari efectiu, es recomana la lectura de l'article 3.3 de la Llei 14/2017 i de la Guia del beneficiari efectiu publicada per la UIFAND el març del 2019.

Finalment, i en el cas concret de les associacions i les fundacions, les actuacions recollides tant en el present Comunicat Tècnic com en la nota informativa adreçada al sector de les organitzacions sense ànim de lucre, de juliol del 2019, s'han d'entendre sense perjudici de les disposicions legals ja establertes en la Llei 11/2008 i en la Llei qualificada d'associacions.

Aquest Comunicat deroga el Comunicat Tècnic CT-01/2017, de l'1 de març, relatiu a les associacions, fundacions i altres entitats sense ànim de lucre.

Restem a la seva disposició per a qualsevol aclariment complementari, i aprofitem l'avinentesa per a saludar-los atentament.

Carles FIÑANA PIFARRÉ
Cap de la UIFAND